

Bogurodzica – zabytek muzyki polskiej

- [Bogurodzica – zabytek muzyki polskiej](#)

Źródło: online skills.

Ważne daty

VIII w. p.n.e. – V w. n.e. – Starożytność,

V – XV w. – Średniowiecze,

XV – XVI w. – Renesans,

XVI – XVII w. – Barok,

XVIII w. – Klasycyzm,

XIX w. – Romantyzm,

XX – XXI w. – Muzyka współczesna.

Scenariusz lekcji dla nauczyciela:

Źródło: online-skills, źródło:, licencja: CC0.

I. Indywidualna i zespołowa ekspresja muzyczna.

4. W zakresie słuchania i percepcji muzyki. Uczeń:

1) świadomie słucha wybranych dzieł literatury muzycznej (fragmentów lub/i w całości):

a) reprezentatywnych dla kolejnych epok (od średniowiecza do współczesności);

3) rozpoznaje i analizuje utwory muzyczne określając ich elementy, nastrój i charakter, formułuje wypowiedzi, stosując pojęcia charakterystyczne dla języka muzycznego.

Nauczysz się

rozróżniać zabytki muzyki polskiego średniowiecza;

analizować tekst *Bogurodzicy*;

przedstawiać historię powstania kompozycji.

Film pt. *Bogurodzica*

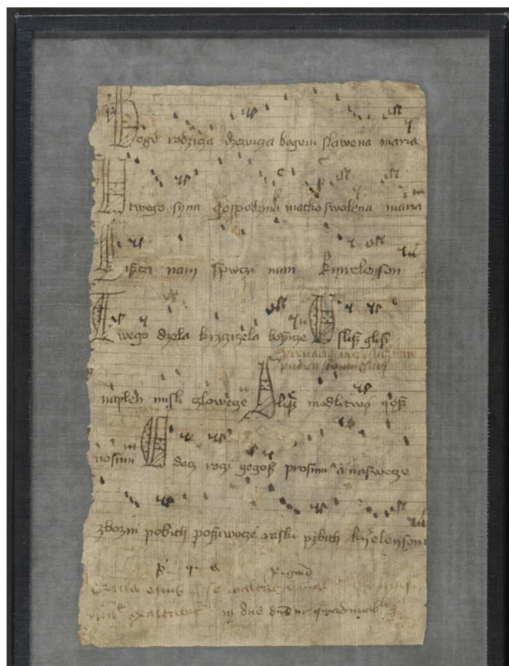

Film dostępny pod adresem </preview/resource/RLIY1CaiNthmv>

Źródło: online-skills.

Film edukacyjny pt.: „Bogurodzica zabytek muzyki polskiej”. W pierwszej scenie widzimy obraz przedstawiający chrzest Polski. Lektor czyta: Przyjęcie chrześcijaństwa w Polsce w 966 roku, za panowania Mieszka I, rozpoczyna rozwój państwa i jego związek z kulturą zachodu. Mając dostęp do różnych wzorców, Polska przyjmuje wiele stylów artystycznych w architekturze, poezji i muzyce. W drugiej scenie widzimy klasztor znajdujący się na wzgórzu nad rzeką, a później kościół o architekturze romańskiej. Lektor czyta: Sztuka rozwijała się, przede wszystkim w kościołach i klasztorach. Powstawały tam różnorodne formy utworów związanych z obrządkiem religijnym. Kolejna ilustracja to chór mnichów, śpiewających we wnętrzu gotyckiej świątyni. Słychać w tle chorał gregoriański: Kyrie z Missa de Angelis, lektor kontynuuje: Kościół do liturgii wprowadził śpiew jednogłosowy, zwany chorałem gregoriańskim, który swą nazwę zawdzięczał papieżowi Grzegorzowi Wielkiemu. Chorały wykonywane były przez kapłanów lub mnichów bez udziału instrumentów. Następnie przedstawiony został najstarszy zapis Bogurodzicy. A lektor o nim opowiada: W notacji chorałowej, czyli dokładnie w takiej, w jakiej zapisywany był chorał gregoriański, zachowała się Bogurodzica, najwspanialszy i najstarszy zabytek polskiej pieśni. Jej autor jest nieznany. Najstarszy jej przekaz pod względem tekstu i melodii pochodzi z 1407 roku. Znajduje się on w przekazie kcyńskim, przechowywanym obecnie w Bibliotece Jagiellońskiej w Krakowie. Przyjmuje się, że została napisana w II połowie XII wieku i jest uważana powszechnie za najdawniejszą polską pieśń religijną oraz arcydzieło poezji okresu średniowiecza. Zgodnie z zapisem chorałowym nie notowano w niej rytmu, lecz tylko wysokość dźwięków. W tle słychać śpiew podobny do chorałowego: śpiewają mężczyźni, a cappella, w melodii znajduje się dużo melizmatów, ale pieśń jest wykonana po polsku – to Bogurodzica. Lektor kontynuuje: Bogurodzica zawiera dwie pierwotne zwrotki. Później zwiększono ich ilość do 27. Zapewne była śpiewana podczas mszy świętej. Pieśń wyszła poza mury kościelne i zaczęła odgrywać rolę hymnu narodowego. Śpiewana była jako modlitwa lub pieśń – pobudka, przez rycerzy mających stoczyć ważne bitwy. Znany jest tylko polski tekst utworu, co może świadczyć, że nie był on tłumaczony. Melodia przypomina budowę chorał gregoriański. Słowa pieśni są modlitwą o wstawiennictwo Matki Bożej i Jana Chrzciciela u Jezusa Chrystusa. Kolejna ilustracja to ikona ukazująca osoby: Chrystusa, Maryi i Jana Chrzciciela. Lektor wyjaśnia: W średniowieczu był bardzo rozwinięty kult religijny ku czci Matki Bożej oraz Jana Chrzciciela. Na początku XVI wieku zrodziła się tradycja wiążąca powstanie Bogurodzicy z osobą świętego Wojciecha, biskupa i męczennika, zmarłego w 997 roku. Do dnia dzisiejszego Bogurodzica rodzi w dalszym ciągu uczucia religijne i patriotyczne. Wykonywana jest często podczas uroczystości kościelnych, a nawet państwowych. Ze średniowiecznych kronik wiemy, że śpiewano ją pod Grunwaldem w 1410 roku. Na końcu filmu wyświetlony zostaje fragment filmu „Krzyżacy”. Polscy rycerze w strojach bojowych, kolczugach, przyłbicach śpiewają Bogurodzicę, a następnie konnica rusza do walki.

Bogurodzica

Źródło: AMFN, licencja: CC0.

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DTgxpht6O>

Źródło: AM.

Na nagraniu wykonana na organach melodia „Bogurodzicy”. Muzyka nie posiada metrum. Jest spokojna, modlitewna.

BOGURODZICA

t. XII w. (wg rękopisu z XV w.)

1. Bo-gu - ro - dzi - ca Dzie-wi - ca, Bo-giem sła-wie - na Ma - ry - ja! U Twe-go Sy - na,
Go - spo - dzi - na, Mat-ko zwo - le - na, Ma - ry - ja, zi - ści nam, spu - ści nam!
Ky - ri - e e - le - i - son! 2. Twe - go dzie - la Chrzci - cie - la, Bo - ży - cze, u - słysz gło - sy,
na - pełń my - śli czło-wie - cze. Słysz mo - dli - twę jaż no - si - my. A dać ra - czy, je - goż pro - si - my:
A na świe - cie zbo - żny po - byt, po ży - wo - cie raj - ski prze - byt, Ky - ri - e e - le - i - son!

Źródło: AMFN.

***Bogurodzica* - objaśnienie tekstu**

Bogurodzica = Matko Boga

Bogiem sławiona = przez Boga chwalona

Gospodzina = Pana

zwolena = wybrana z wielu

Maryja = Mario

zyszczy = pozyskaj

spuści = zjednaj, ześlij

Kyrie eleison = Panie, zmiłuj się

Twego dzieła Krzciciela = ze względu na Twego Chrzciciela (Jan Chrzciciel)

bożycze = Synu Boga

napełń myśli = spełń zamiary

słysz = słuchaj

jąż nosimy = którą zanosimy

raczy = racz

jegoż = czego

zbożny = zasobny, obfity

rajski przebyt = wieczne bytowanie w raju

Kyrie eleison = Panie zmiłuj się

Zadania

Ćwiczenie 1

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DTgxpht6O>

Źródło: online-skills, źródło:..

Na nagraniu wykonanie „Bogurodzicy” przez jednogłosowy chór męski. Na nagraniu słychać duży pogłos, co sugeruje, że nagranie mogło zostać wykonane w kościele. Śpiew jest spokojny, modlitewny. Niektóre sylaby tekstu wykonywane są na kilku nutach.

Wysłuchaj powyższego utworu Bogurodzica i dopasuj poprawnie tekst do zapisu nutowego.

Bogurodzica, dziewica,
Bogiem sławiena Maryja!

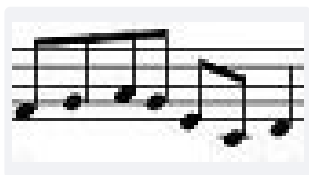
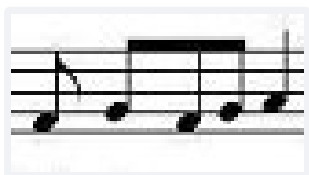
U twego syna, Gospodzina,
matko zwolena

Maryja, ziści nam, spuści
nam! Kyrie eleison!

Ćwiczenie 2

Ułóż w odpowiedniej kolejności poszczególne fragmenty utworu Bogurodzica.

Ćwiczenie 3

Odpowiedz na pytanie. Kto jest kompozytorem *Bogurodzicy*?

Anonim

Jan Długosz

Jan Kochanowski

Władysław Jagiełło

Ćwiczenie 4

Wskaż, którym wieku najprawdopodobniej powstała *Bogurodzica*?

☐ XX

☐ XVIII

☐ IX

☐ XIII

Ćwiczenie 5

Rozwiąż krzyżówkę wpisując poprawne hasła.

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

8.

9.

1. Termin oznaczający nieznanego autora dzieła.
2. Liturgiczny jednogłosowy śpiew w kościele rzymskokatolickim.
3. Figura melodyczna śpiewana na jednej sylabie tekstu.
4. Styl w architekturze europejskiej okresu późnego średniowiecza.
5. Dźwięk wydawany przez człowieka.
6. Wieloosobowy zespół wokalny.
7. Krótki utwór wokalny przeznaczony na głos solo, głos z akompaniamentem, lub zespół wokalny.
8. Najstarsza polska pieśń religijna.
9. Twórca utworu muzycznego.

Ćwiczenie 6

Odsłuchaj powyższe przykłady muzyczne oraz dopasuj poprawne odpowiedzi.

Materiały audio dostępne pod adresem:

<https://zpe.gov.pl/b/P8XaondvE>

1	BREVE REGNUM ERIGITUR	⬆
3	VENI CREATOR SPIRITUS	⬆
0	BOGURODZICA	⬆
2	GAUDE MATER POLONIA	⬆

Ćwiczenie 7

Zaznacz zdania prawdziwe.

- ☐ Przyjmuje się, że *Bogurodzica* została napisana w I połowie XIII wieku.
- ☐ Przyjęcie chrześcijaństwa w Polsce w 966 roku, za panowania Mieszka I, rozpoczyna rozwój państwa i jego związek z kulturą wschodu.
- ☐ Chorał gregoriański nazwę swą zawdzięczał papieżowi Grzegorzowi Wielkiemu.
- ☐ *Bogurodzica* zawierała pierwotnie dwie zwrotki. Później powiększono ich ilość do 26.
- ☐ Ze średniowiecznych kronik wiemy, że śpiewano *Bogurodnicę* pod Grunwaldem w 1410 roku.
- ☐ Chorały wykonywane były przez kapłanów lub mnichów bez udziału instrumentów.

Słownik pojęć

Anonim

termin oznaczający nieznanego autora dzieła, jak również samo niepodpisanie dzieła.

Chorał gregoriański

to zespół śpiewów kościoła rzymskiego związanych nierozdzielnie z liturgią i przeznaczonych na wszelkiego typu nabożeństwa całego roku kościelnego.

Chór

zespół wokalny wykonujący jedno- lub wielogłosowy utwór muzyczny

Głos

dźwięki wydawane przez człowieka, pojedyncza melodia w utworze wielogłosowym

Hymn

uroczysty i podniosły utwór poetycki lub oparty na nim wokalny utwór muzyczny, sławiący Boga, bohaterów, wielkie idee itp.

Jednogłosowy

śpiewany lub recytowany jednym głosem, mający tylko jedną linię melodyczną

Kompozytor

twórca utworów muzycznych

Melizmat

melodia śpiewana na jednej sylabie, obejmująca kilka, a nawet kilkanaście dźwięków

Muzyka instrumentalna

twórczość muzyczna przeznaczona do wykonania na instrumentach

Muzyka wokalna

twórczość muzyczna przeznaczona do śpiewania

Muzyka wokально-instrumentalna

muzyka przeznaczona do grania i śpiewania, np. oratorium, msza

Neuma

znak notacji muzycznej używany w średniowieczu do zapisywania śpiewów chorału gregoriańskiego

Nuta

graficzny znak dźwięku określający jego wysokość i wartość rytmiczną

Oratorium

monumentalny utwór wokально-instrumentalny, o tematyce przeważnie religijnej

Pieśń

krótki utwór wokalny przeznaczony na głos solo, na głos z akompaniamentem lub na zespół wokalny

Solo

śpiew lub gra na instrumencie bez towarzyszenia innych głosów

Średniowiecze

okres w historii europejskiej od V do XV wieku

Unisono

równoczesne wykonywanie tej samej melodii przez więcej niż jedną osobę

Wielogłosowy

śpiewany przez kilka głosów lub grany na kilku instrumentach; śpiewający wieloma głosami

Źródła:

sjp.pwn.pl

Biblioteka muzyczna

Źródło: AM.

2 Źródło: online-skills, źródło:.

3 Źródło: online-skills, źródło:.

4 „Breve Regnum Erigitur”, online-skills, CC by 3.0

5 Źródło: online-skills, źródło:.

Bibliografia

E. Ostrowska, *O artyzmie polskich średniowiecznych zabytków językowych (Bogurodzica, Kazania świętokrzyskie, „Posłuchajcie, bracia miła”)*, PWN, Kraków 1967.

J. Woronczak, E. Ostrowska, H. Feicht, *Liryka średniowieczna*, T. 1, *Bogurodzica*, Ossolineum, Wrocław 1962.